U S N E S E N Í

Zvláštní senát zřízený podle zákona č. 131/2002 Sb., o rozhodování některých kompetenčních sporů, složený z předsedy JUDr. Michala Mazance a soudců JUDr. Romana Fialy, JUDr. Pavla Pavlíka, JUDr. Milady Tomkové, JUDr. Pavla Vrchy a JUDr. Marie Žiškové, rozhodl o návrhu **Obvodního soudu pro Prahu 1** na rozhodnutí kompetenčního sporu mezi ním a **Městským soudem v Praze,** a dalších účastníků sporu vedeného u Obvodního soudu pro Prahu 1 pod sp. zn. 16 C 109/2010, ve věci žaloby podle § 244 o. s. ř.: žalobce **Ing. F. W.** zastoupený Prof. JUDr. Alešem Gerlochem, CSc., advokátem v Praze 2, Botičská 4, a žalované **České republiky,**

t a k t o :

P ř í s l u š n ý vydat rozhodnutí ve věci vedené u Obvodního soudu pro Prahu 1 pod sp. zn. 16 C 109/2010 **j e soud v občanském soudním řízení**.

O d ů v o d n ě n í :

Návrhem doručeným dne 2. 2. 2012 zvláštnímu senátu zřízenému podle zákona č. 131/2002 Sb., o rozhodování některých kompetenčních sporů, se Obvodní soud pro Prahu 1 jako soud v občanském soudním řízení domáhal, aby zvláštní senát rozhodnul spor o pravomoc a věcnou příslušnost podle § 1 odst. 1 písm. b) zákona č. 131/2002 Sb., který vznikl mezi ním a Městským soudem v Praze jako soudem ve správním soudnictví.

Z předloženého spisu vyplynuly následující skutečnosti:

Ministerstvo financí rozhodnutím ze dne 17. 6. 2008, čj. 44/1000328/2007-48712/2008-441, nepřiznalo žalobci náhradu za znárodněný majetek společnosti F. W. se sídlem v Chrudimi podle dekretu prezidenta republiky č. 100/1945 Sb., o znárodnění dolů a některých průmyslových podniků. Žalobce s rozhodnutím nesouhlasil a brojil proti němu rozkladem u ministra financí. Ten rozklad rozhodnutím ze dne 9. 10. 2008, čj. 44/100328/2007-908/80941/2008, zamítl.

Žalobce proti rozhodnutí ministra financí podal žalobu u Městského soudu v Praze jako soudu ve správním soudnictví. Městský soud usnesením ze dne 31. 3. 2010, čj. 7 Ca 349/2008 - 44, žalobu odmítl. Odkázal na rozsudek Nejvyššího správního soudu ze

dne 19. 11. 2009, čj. 5 As 88/2008 - 85, a shodně s tímto rozsudkem vyslovil, že rozhodnutí o žádosti za náhradu za znárodněný majetek podle dekretu prezidenta republiky č. 100/1945 Sb., o znárodnění dolů a některých průmyslových podniků, resp. zákona č. 114/1948 Sb., je rozhodnutím v soukromoprávní věci. V souladu s § 46 odst. 2 s. ř. s. městský soud žalobu odmítl a poučil žalobce o tom, že je oprávněn podat žalobu u soudu v občanském soudním řízení.

Žalobce tak učinil a podal žalobu podle § 244 a násl. o. s. ř. u Obvodního soudu pro Prahu 1. Přitom uvedl, že nesouhlasí s tím, aby ve věci rozhodoval soud v občanském soudním řízení. Brojil proti dosavadní judikatuře Nejvyššího správního soudu a zvláštního senátu týkající se náhrad za znárodnění a vyvlastnění – zejména proti rozsudku ze dne 19. 11. 2009, čj. 5 As 88/2008 - 85, ze kterého vycházel městský soud. Namítal, že zvláštní senát dosud rozhodoval pouze ve věcech náhrady za vyvlastnění, nikoli o rozhodnutí o náhradě za znárodnění, proto nelze z jeho judikatury bez dalšího vycházet.

Podle žalobce městský soud nesprávně vyslovil, že k rozhodování ve věci je příslušný soud v občanském soudním řízení. Právní úprava žaloby podle části páté občanského soudního řádu však předpokládá, že v řízení před správním úřadem proti sobě vystupují dva subjekty a jeden z těchto subjektů není spokojen s řešením správního orgánu, a proto podává žalobu s tím, aby civilní soud nahradil rozhodnutí správního úřadu. V nyní posuzované věci však neexistuje druhý účastník řízení, se kterým by žalobce vedl spor před ministerstvem financí.

Žalobce se dále zabýval rozdílem mezi řízením o vyvlastnění a znárodněním majetku. V případě rozhodování o náhradě za vyvlastněný majetek rozhoduje správní úřad spor mezi vyvlastnitelem a vyvlastňovaným. Pokud správní orgán rozhoduje o náhradě, lze toto řízení považovat za kontradiktorní řízení před správním úřadem, v němž proti sobě stojí vyvlastnitel a vyvlastňovaný. Tuto kontradiktornost však žalobce neshledal v řízení o náhradě za znárodněný majetek. Kontradiktornost řízení je však nezbytným předpokladem pro zahájení řízení podle § 244 a násl. o. s. ř. Podle § 250 odst. 1 písm. a) o. s. ř. je totiž k řízení příslušný obecný soud účastníka, jemuž měla být v řízení uložena povinnost, což nelze v řízení o náhradě za znárodněný majetek použít.

Žalobce dále nesouhlasil se závěry Nejvyššího správního soudu uvedenými v rozsudku ze dne 19. 11. 2009, čj. 5 As 88/2008 - 85, že nárok za znárodnění je nárokem soukromoprávním, jehož účelem má být obnovení narušené majetkové rovnováhy způsobené znárodňovacím aktem, a že druhou stranou sporu je stát. Podle žalobce z dekretu prezidenta vyplývá, že o náhradě za vyvlastnění rozhoduje ministerstvo financí – jedná se proto o vrchnostenské rozhodování. Aby mohly soudy rozhodovat podle části páté občanského soudního řádu, musí se jednat o spor nebo jinou právní věc vycházející z občanskoprávních vztahů. Tímto vztahem je vztah majetkový, v němž mají účastníci rovné postavení. Podle žalobce vztah mezi státem a vlastníkem znárodněného majetku nebyl rovnoprávný, proto se nemohlo jednat o vztah soukromoprávní.

Obvodní soud se se závěry žalobce ztotožnil a ze shodných důvodů podal k zvláštnímu senátu dne 2. 2. 2012 návrh na řešení negativního kompetenčního sporu.

Při řešení vzniklého sporu o pravomoc mezi soudem v občanském soudním řízení a soudem ve správním soudnictví se zvláštní senát řídil následující úvahou:

Městský soud v Praze jako soud ve správním soudnictví popřel svou příslušnost věc rozhodnout a rovněž navrhovatel jako soud v občanském soudním řízení popírá svou příslušnost k rozhodnutí věci poté, co mu byla postoupena; v posuzované věci se proto jedná o negativní (záporný) kompetenční spor, k jehož projednání a rozhodnutí je povolán zvláštní senát.

Zvláštní senát se nejprve zabýval tím, z čeho vyplývá tvrzený nárok žalobce na náhradu za znárodněný majetek. Žalobce je synem Ing. Dr. F. W., který byl před znárodněním vlastníkem společnosti „F. W., veř. obch. spol. v Chrudimi“, a také jeho dědicem. Společnost F. W. byla znárodněna na základě dekretu prezidenta republiky č. 100/1945 Sb., o znárodnění dolů a některých průmyslových podniků (dále jen „dekret“), a na základě vyhlášky ministra průmyslu č. 210/1946 Ú. l. ze dne 27. 12. 1945.

Podle § 8 dekretu *„pokud není stanoveno jinak, ani nejde o předlužení ve smyslu § 5a, odst. 1, přísluší za znárodněný majetek náhrada“*.

Podle § 9 odst. 1 dekretu o znárodnění pak platí, že *„náhrada za znárodněný majetek se poskytuje: a) v plnění obdobných dávkám z národního pojištění, b) v cenných papírech ..., c) v hotovosti, d) v jiných hodnotách*“.

Protože původnímu vlastníkovi nebyla náhrada vyplacena, žádá její úhradu žalobce.

Otázkou znárodnění, náhradou za znárodnění a příslušností soudů se zabýval Nejvyšší správní soud v rozsudku ze dne 19. 11. 2009, čj. 5 As 88/2008 - 85. O tento rozsudek v nyní posuzované věci opřel městský soud usnesení o odmítnutí žaloby ze dne 31. 3. 2010, čj. 7 Ca 349/2008 - 44. Nejvyšší správní soud ve své argumentaci odkázal na rozhodnutí Nejvyššího správního soudu a zvláštního senátu o vyvlastnění a použil závěry v nich uvedené také při řešení otázky příslušnosti soudů k rozhodování ve věci náhrady za znárodnění. Zvláštní senát proto v souvislosti s řešením kompetenčního sporu nejprve zkoumal, zda byla úvaha Nejvyššího správního soudu o obdobné povaze náhrady za vyvlastnění a znárodnění správná.

Podstatou vyvlastnění a znárodnění je zbavení určité osoby vlastnického práva k věci nebo souboru věcí. K vyvlastnění a znárodnění může dojít jak na základě zákona, tak na základě dekretu prezidenta či individuálního správního aktu. Zvláštní senát se však nemusel zabývat rozdíly mezi vlastní úpravou vyvlastnění a znárodnění, ale pouze společnými prvky týkajícími se náhrady za nucený zásah do vlastnického práva v souvislosti se znárodněním a vyvlastněním. Účelem náhrady je v obou případech snaha zmírnit negativní důsledky odnětí vlastnického práva. Protože je účel náhrady jak za vyvlastnění, tak za znárodnění shodný, uvážil Nejvyšší správní soud v rozsudku ze dne 19. 11. 2009, čj. 5 As 88/2008 - 85, správně, pokud závěry rozšířeného senátu a zvláštního senátu týkající se náhrady za vyvlastněný majetek vztáhl i na rozhodování o náhradě za majetek znárodněný.

Zvláštní senát proto posoudil dosavadní rozhodnutí Nejvyššího správního soudu a zvláštního senátu týkající se náhrady za vyvlastnění či zřízení věcného břemene a znárodnění a neshledal důvod, aby se od ustálené judikatury odchýlil.

Náhradou za zřízení věcného břemene se zabýval rozšířený senát Nejvyššího správního soudu v usnesení ze dne 12. 10. 2004, čj. 4 As 47/2003 - 125. Rozlišoval otázku vlastního expropriačního aktu a náhrady za zřízení věcného břemene či vyvlastnění. Vyslovil, že *„je nezbytné rozlišovat, zda správní orgán rozhoduje ve sporu o vlastnické právo, nebo zda rozhoduje o zřízení věcného břemene či o vyvlastnění. Rozhodnutí správního orgánu o zřízení věcného břemene nebo o vyvlastnění není rozhodnutím správního orgánu v soukromoprávní věci, vydaným v mezích zákonné pravomoci správního orgánu ve smyslu § 68 písm. b) s. ř. s.; jeho přezkum tak náleží do pravomoci správních soudů, a nikoliv soudů obecných. Rozhodnutím ve věci soukromého práva je však rozhodnutí o určení způsobu a výše náhrady“*.

Rozšířený senát tedy shledal, že vyvlastnění je institutem povahy veřejnoprávní, proto rozhodnutí o vyvlastnění budou posuzovat soudy ve správním soudnictví. Pro nyní rozhodovanou věc je však významné, jakým způsobem uvážil otázku náhrady za vyvlastnění. Uvedl, že *„otázka náhrady za vyvlastnění je již otázkou soukromoprávní, a proto v případném sporu by nerozhodoval správní soud, ale soud civilní. Na rozdíl od samotného vyvlastnění v tomto vztahu totiž již nevystupuje stát reprezentovaný stavebním úřadem, ale pouze expropriát a expropriant, přičemž tyto subjekty mají v náhradovém vztahu rovné postavení. Účelem náhradového vztahu je dosažení základního smyslu soukromého práva, tj. znovuobnovení narušené rovnováhy zúčastněných zájmů, tj. v tomto případě opětovné nastolení majetkové rovnováhy mezi soukromými subjekty. Právní vztah zde integruje objektivní zájmy stejného druhu a úrovně ve struktuře zájmů, a jde tedy o vztah soukromoprávní“*.

Toto rozhodnutí neztratilo na významu ani po přijetí zákona č. 184/2006 Sb., o odnětí nebo omezení vlastnického práva k pozemku nebo ke stavbě (dále jen „zákon o vyvlastnění“), protože vyvlastnění či zřízení věcného břemene, která upravují jiné zákony, se stále řídí shora citovanými závěry rozšířeného senátu. „Jiným zákonem“ ve vztahu k zákonu o vyvlastnění je na příklad zákon č. 13/1997 Sb., o pozemních komunikacích. Zvláštní senát v souvislosti s náhradou za zřízení věcného břemene podle zákona o pozemních komunikacích v usnesení ze dne 8. 3. 2012, čj. Konf 67/2011 - 8, vyslovil, že *„má-li být zřízeno věcné břemeno k pozemku za tím účelem, aby mohla být uskutečněna stavba dálnice, silnice nebo místní komunikace (§ 17 odst. 1 zákona č. 13/1997 Sb., o pozemních komunikacích), je k rozhodnutí o vyvlastnění a o určení výše náhrady příslušný (obecný) vyvlastňovací úřad (§ 15 zákona č. 184/2006 Sb., o odnětí nebo omezení vlastnického práva k pozemku nebo ke stavbě). Obrana vyvlastňovaného proti výroku o vyvlastnění i výroku o náhradě je možná cestou návrhu na projednání téže věci v řízení občanskoprávním podle části páté občanského soudního řádu (§ 244 a násl. o. s. ř.). Jestliže však taková stavba byla již zřízena na cizím pozemku a vlastníku této stavby se prokazatelně nepodařilo dosáhnout majetkoprávního vypořádání s vlastníkem pozemku (§ 17 odst. 2 zákona č. 13/1997 Sb. o pozemních komunikacích), je ke zřízení věcného břemene k pozemku a k rozhodnutí o náhradě za vyvlastnění příslušný speciální stavební úřad (§ 40 zákona č. 13/1997 Sb., o pozemních komunikacích) na návrh vlastníka stavby. Zákonnost výroku o vlastním zřízení věcného*

břemene (výrok expropriační) přezkoumá ke správní žalobě správní soud v řízení podle soudního řádu správního, zatímco náhrada za vyvlastnění může být předmětem řízení na návrh některé ze stran soukromoprávního vztahu před soudem v řízení občanskoprávním (část pátá občanského soudního řádu)".

Zvláštní senát také v tomto případě rozlišoval mezi vlastním vyvlastněním a náhradou za něj a podle toho, o jaký akt se jedná, určil příslušnost soudů ve správním soudnictví a v občanském soudním řízení.

Zvláštní senát při rozhodování nyní posuzovaného kompetenčního sporu dále zjistil, že Nejvyšší správní soud ve své judikatuře neřešil pouze otázku náhrad za vyvlastněný majetek či zřízení věcného břemene, ale rozhodoval i o dalším druhu náhrad. V rozsudku ze dne 14. 6. 2007, čj. 9 As 4/2007 - 63, vyslovil: „*Rozhodnutí Ministerstva financí ve věci přiznání náhrady za nemovitý majetek zanechaný na Zakarpatské Ukrajině, k němuž občané české a slovenské národnosti pozbyli ke dni 29. 6. 1945 vlastnický titul v důsledku sjednání mezinárodní smlouvy mezi Československou republikou a SSSR o Zakarpatské Ukrajině, těmto oprávněným osobám, popř. jejich dědicům, je rozhodnutím o výši této náhrady. Proto se jedná o rozhodnutí správního orgánu ve věci vyplývající z občanskoprávních vztahů (§ 7 o. s. ř.) a pravomoc o ní jednat a rozhodnout je dána soudům rozhodujícím v občanském soudním řízení*".

V daném případě se jednalo o náhradu za majetek zanechaný na Zakarpatské Ukrajině a Nejvyšší správní soud dospěl k závěru, že předmětem sporu nebyl samotný mocenský zásah státu do vlastnického práva stěžovatele, ale náhrada za ztrátu majetku. Povaha zásahu do vlastnického práva i právní titul je svou povahou veřejnoprávní, věc náhrady však je svou povahou věcí soukromoprávní. Nejvyšší správní soud proto uzavřel, že přezkumu rozhodnutí ministerstva jako správního orgánu, který rozhodl ve věci vyplývající z občanskoprávních vztahů, se stěžovatel mohl a měl domáhat návrhem podle § 244 a násl. o. s. ř. Pro nyní posuzovaný kompetenční spor je významné - a na tuto skutečnost upozornil Nejvyšší správní soud i v rozsudku ze dne 19. 11. 2009, čj. 5 As 88/2008 - 85, že ani v tomto případě nepovažoval Nejvyšší správní soud za podstatné, že náhrada za vyvlastnění, resp. ztrátu majetku, mohla být uplatněna pouze vůči státu, nikoli soukromé osobě, což však na charakteru právního vztahu mezi osobou, jíž svědčí právo na náhradu, a osobou, která je povinna náhradu poskytnout, nic samo o sobě nemění.

Nejvyšší správní soud v rozsudku ze dne 19. 11. 2009, čj. 5 As 88/2008 - 85, také správně upozornil na to, že nároky na majetkové náhrady vůči státu podle dalších zákonů (zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, zákona č. 289/1995 Sb., o lesích, atd.) mají zásadně soukromoprávní povahu. Bylo by nevhodné, aby pouhá skutečnost, že o nároku na náhradu v případě znárodnění rozhoduje správní orgán, byla důvodem pro to, aby zvláštní senát považoval povahu nároku na náhradu za znárodnění za veřejnoprávní.

Zvláštní senát proto dospěl k závěru, že názory uvedené v citovaných rozhodnutích Nejvyššího správního soudu a zvláštního senátu lze vztáhnout také na náhradu za znárodnění.

Ministerstvo financí při rozhodování o náhradě za znárodněný majetek rozhodovalo nikoli o vlastním znárodnění, které může mít zcela odlišnou povahu, ale o náhradě za znárodnění, která je nárokem soukromoprávním, a směřuje vůči státu. Účelem náhrady je kompenzace negativního stavu, který vznikl nuceným odnětím vlastnického práva. Ministerstvo tak nerozhodovalo jako nadřízený orgán z mocenské pozice, ale rozhodovalo o náhradě formou majetkové kompenzace, která neobsahuje veřejnoprávní, ale soukromoprávní prvky.

Zvláštní senát z uvedených důvodů vyslovil, že podmínka § 244 odst. 1 o. s. ř. pro zachování rozhodovací pravomoci soudu rozhodujícího v občanském soudním řízení podle hlavy páté o. s. ř. byla naplněna. Z vyložených důvodů zvláštní senát rozhodl, že příslušným rozhodnout je soud v občanském soudním řízení (§ 5 odst. 1 zákona č. 131/2002 Sb.).

Pravomocné rozhodnutí zvláštního senátu je podle § 5 odst. 5 zákona č. 131/2002 Sb. závazné pro strany kompetenčního sporu, účastníky řízení, v němž spor vznikl, pro správní orgány [§ 4 odst. 1 písm. a) s. ř. s.] i soudy. Dále tedy bude Obvodní soud pro Prahu 1 pokračovat v řízení o podané žalobě.

Poučení: Proti tomuto rozhodnutí **nejsou** opravné prostředky přípustné.

V Brně 27. září 2012

JUDr. Michal Mazanec
předseda zvláštního senátu